

Noordmans

Nieuwsbrief

Inhoud

- Bij het 150^e geboortjaar van O. Noordmans 2
- 'Wanneer toch mijn liefste' - Boekaankondiging 5
- Over het boek 'Rispinge 3' van Fokke van der Heide 7
- Noordmans Studiedag - 29 april 2022:
In het spoor van Noordmans - de moed van dominee Jan Koopmans (1905-1945) 10

Bij zijn 150ste geboortjaar

Dr. O. Noordmans over ieder jaar dat voorbij gaat

dr. Jan Dirk Wassenaar

*Hoezeer was mij de Heer nabij,
wanneer hij mediteerde en sprak;
een spel dat elke nevel brak
en maakte 't uitzicht vrij.*

*En poorten hieven zich omhoog
in elke muur, in leed en dood;
de lijdensweg was breed en rood,
maar wijd stond overwinnings boog.*

*Wie heeft als hij gemediteerd
en zó voor mij het Rijk verstaan?
Een algedurig opengaan,
waarin de toekomst triumfeert.*

*En nu hij zacht gestorven is
en inging door een open poort,
gezegend zijn gesproken woord,
waarin een schat verborgen is.*

2021 was onder meer het 150ste geboortjaar van dr. O. Noordmans, een van de bekendste theologen die ons land gekend heeft: Oepke werd op 18 juli 1871 geboren. Hij overleed op 5 februari 1956. Bij wijze van 'in memoriam' publiceerde de dichter Geert Boogaard korte tijd daarna de volgende pen-nenvrucht, in het blad In de waagschaal:

In het gedicht wordt duidelijk dat vooral de meditaties van Noordmans indruk op Boogaard hebben gemaakt. Dat geldt niet alleen voor hem. Er zijn heel wat predikanten die daar in hun verkondiging naar verwezen hebben.

Gods poorten

Noordmans' meeste meditaties zijn gebundeld in *Zondaar en bedelaar* (1946), *Gods poorten* (1949) en *Gestalte en geest* (1955). In 1980 werden ze samen uitgebracht in deel 8 van zijn *Verzamelde Werken*.

Over Gods poorten gesproken: in de tweede strofe van zijn gedicht verwijst Boogaard naar de eerste meditatie in die bundel. Noordmans schrijft daarin: 'Het was op een der eerste dagen van april 1877, dat ik aan de hand van een zes jaar oudere zuster, die nu reeds lang met Gods engelen zijn aangezicht aanschouwt, één mijner eerste schoolgangen maakte. Lezen kon ik nog niet en toch moest ik die morgen het vers van buiten kennen. Toen voegde de psalm, terwijl wij op de landweg voortgingen, zich bij ons. Hij wandelde als derde met ons mee, zoals Jezus met de Emmaüsgangers. Hij woei om ons heen, zoals de Heilige Geest om de discipelen op het Pinksterfeest. De woorden wisselden van mond tot mond, weg en weder, weer en weer, tot de psalm inwendig in mij woonde en mijn memorie en verstand het ritme hadden overgenomen, waarin hij zelf, bij het drijven van de Geest, was geboren. Daarna gingen wij zwijgend ter schole.'

'Verrukt ten reije'

De psalm maakte echter niet alleen inwendig woningen in de harten; hij had ook andere eigen woningen in de dingen. Hij woonde en wandelde en woei bijzonderlijk aan die landweg, als God in het paradijs op de middag. Als in die zelfde aprilmaand op de zaterdag de namiddagschool en de avondschoon stilstonden en wij samen reeds op de middag huiswaarts keerden; als wij dan aan de rode landweg kwamen tussen de groene weiden, dan verhoogden de poorten de boog, en wij gingen er onder door met een stille, blijde verbazing. Dan werd het zonlicht tot een verheffing (Ps. 4 : 7) en tot een opening naar het rijk der klare waarheid. Dan beitelde zich de leeuwerik in het blauw des hemels zijn trap, klimmende en het 'lied der trappen' zingende

tot de top. En dan rinkelden vandaar de heldere kraaltjes van het geluid al stuitend naar beneden tot voor onze voeten. Door deze poorten en langs deze toon- en hemelladders gingen wij, Gods engel en ik, 'verrukt ten reije'.

Geestelijke perspectieven

Schrijft Boogaard in de tweede strofe van zijn gedicht dat poorten zich omhoog hieven, in de laatste spreekt hij als zijn overtuiging uit dat Noordmans door een open poort inging. Ook in die opmerking is sprake van een verwijzing naar de genoemde meditatie. Want daarin stelt Noordmans naar aanleiding van de opstanding van Jezus Christus dat ook de poorten van de dood en van het graf de boog verhogen.

Noordmans' spiritualiteit wordt gekenmerkt door een sterke eschatologische gerichtheid. Uiteindelijk was het hem om het koninkrijk der hemelen te doen. In die zin had hij iets visionairs: hij hield het vergezicht van Gods toekomst voor ogen. Niet voor niets spreekt Boogaard in de eerste strofe van zijn gedicht over 't uitzicht' en in de derde over 'het Rijk' en 'de toekomst'. Dat visionaire blijkt trouwens al uit de titels van enkele van Noordmans' artikelenbundels: 'Geestelijke Perspectieven' en 'Zoeklichten'.

Een open leven

Boogaard spreekt in de derde strofe van zijn gedicht over 'een algedurig opengaan'. Dat brengt mij tot de opmerking dat het woord 'open' in het oeuvre van Noordmans vaak voorkomt. Veelal tekent hij het leven uit het evangelie als een verlossing uit de gesloten cirkel van het bestaan.

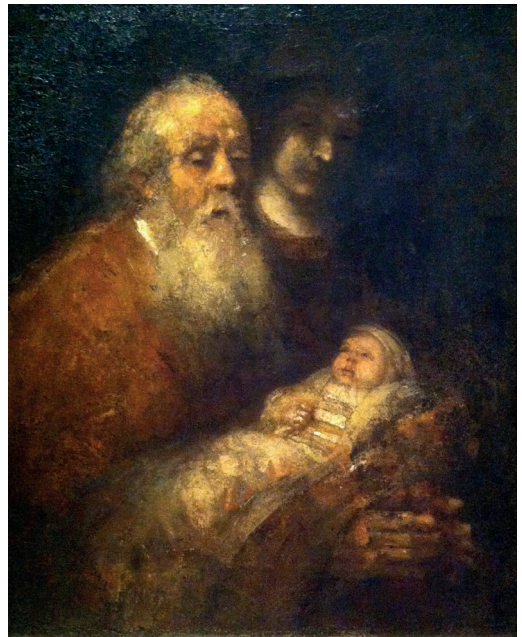
In de meditatie 'Een open leven' over Lucas 2: 25-35 gebruikt Noordmans enkele treffende beelden om te verduidelijken wat hij met een open leven bedoelt. Over Simeon, die het kind Jezus kort na zijn geboorte in zijn armen nam, zegt hij: 'Deze oude van dagen behoeven wij niet te beklagen,

omdat zijn leven voorbij is. Het gebeurt maar al te dikwijls, dat een mens zichzelf of anderen beklagt, omdat zijn leven kort. Dan ziet hij terug op dat voorbijgeleefd leven en zou het eigenlijk nog eens willen beginnen. Dan is leven een melancholiek werk, een mistroostige geschiedenis. Dan kijkt iemand naar de jongeren zoals de kinderen, die een stuk koek verorberen en waarbij de ene afgunstig kijkt naar de ander, die het nog niet op heeft. - Zo'n leven, dat is levend begraven worden, want ieder jaar dat voorbij gaat, is een plank aan uw doodkist, waarmee u het licht betimmerd wordt.

Ieder jaar dat voorbij gaat

Voor de gelovige is het juist andersom. Het gaat hem als een bergbeklimmer, die, hoe verder hij gaat, des te hoger stijgt. Dan wordt het uitzicht ruimer en de horizon wordt wijder. Dan vallen de grenzen van het leven weg en alles gaat open. – Maar dan is nu reeds ieder jaar, dat voorbijgaat, gelijk aan het wegnemen van een belemmering voor het uitzicht. Voor de gelovige wordt de doodkist niet getimmerd, maar afgebroken. (...) Alleen wie buiten zijn leven en over het kerkhof heen kan zien, heeft een open leven. Dan zullen alle dingen in vervulling gaan. Want de beloften Gods liegen niet. Wij hebben Christus, in doeken, dat is in Gods beloften gewikkeld; en ieder die naar de kribbe gaat en Hem ziet, die ziet Gods zaligheid en kan in vrede heengaan uit dit leven.'

(Overgenomen uit Confessioneel-Credo)

Rembrandt: 'Simeon en het kind Jezus'

Boekaankondiging

*Graag maken we de lezers van deze Nieuwsbrief opmerkzaam op het volgende.
Juni 2022 verschijnt van de hand van de secretaris van de Noordmans-stichting,
Dr. Jan Dirk Wassenaar, het volgende boek:*

Wanneer toch mijn liefste?

Anna Noordmans & Hantje van Dijk

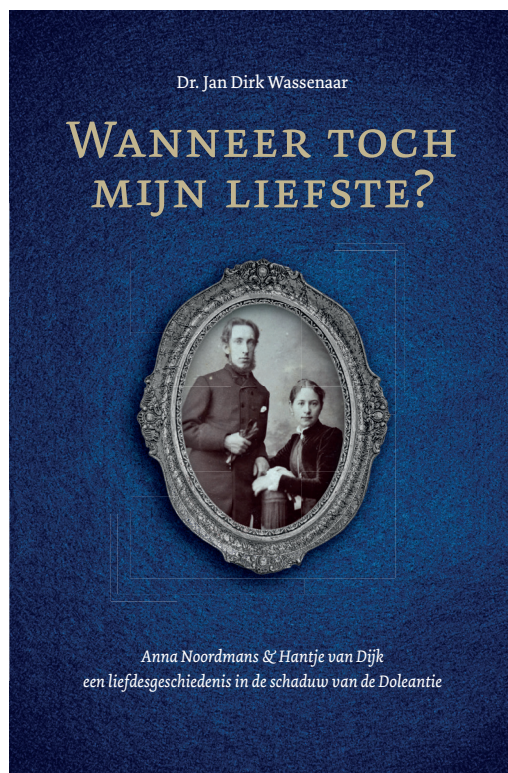
een liefdesgeschiedenis in de schaduw van de Doleantie

In het Woord Vooraf
schrijft Wassenaar onder andere:

‘Het was op een der eerste dagen van april 1877, dat ik aan de hand van een zes jaar oudere zuster, die nu reeds lang met Gods engelen zijn aangezicht aanschouwt, één mijner eerste schoolgangen maakte.’ Aldus dr. O. Noordmans in de meditatie ‘Gods poorten’, waarmee de gelijknamige bundel (1949) begint. Die zuster was Anna.

In 2016 kreeg ik de beschikking over de uit de periode 1883-1890 daterende correspondentie tussen Anna Noordmans en haar vriend Hantje van Dijk, student theologie aan de Vrije Universiteit. Door elkaar te schrijven, onderhielden de twee hun onderlinge band, die vandaag de dag ‘een lange afstandsrelatie’ genoemd zou worden. Op 18 december van het laatstgenoemde jaar trad het paar in het huwelijk. (...)

Over het ouderlijk huis van Anna lag nog iets van de naschemer van het (Friese) Reveil. Haar brieven geven een goede indruk van het geestelijke en kerkelijke klimaat in het voorlaatste decennium van de negentiende eeuw in de Zuidwesthoek van Friesland.

De brieven van Hantje leveren een uniek inkijkje in het leven van een student aan de Faculteit der Godgeleerdheid van de in 1880 opgerichte Vrije Universiteit en in het reilen en zeilen van die instelling in haar begintijd. Tevens bieden ze inzicht in de Doleantie in Amsterdam en in het gereformeerde kerkelijke leven aldaar sedert de breuk op het kerkelijke erf van 1886. De correspondentie van Anna en Hantje behelst dus veel meer dan de neerslag van het verloop van een verkering die tot een huwelijk leidde, zoals die er talloos veel meer zijn geweest. (...)

De titel van dit boek is ontleend aan de brief van Hantje van 19 mei 1889. Daarin liet hij weten dat hij niet de bedoeling had om na zijn kandidaatsexamen nog één college te lopen, want dan zou Anna nog wel eens met aandrang aan hem kunnen vragen: 'Wanneer toch mijn liefste?' Hij zou die vraag dan op dezelfde toon herhalen, schreef hij. De uitroep weerspiegelt het verlangen van de twee geliefden om voor altijd bij elkaar te zijn. Overigens: het zou na de genoemde datum nog ruim anderhalf jaar duren voordat ze de pastorie zouden betrekken, wat ze toen vast niet verwacht zullen hebben. Voordat Hantje predikant zou worden, zou hij namelijk nog ernstige vertraging in het voorbereidingstraject oplopen: hij zou voor een van de kerkelijke examens zakken.

Van enkele aanbevelingen voor dit nieuwe boek maken we u graag deelgenoot:

'Het is fascinerende lectuur voor de liefhebber, die een buitengewoon inkijkje geeft in het leven van twee jonge mensen die midden in de kerkstrijd uit de jaren tachtig van de 19e eeuw zaten.'

*Dr. Maarten Aalders,
auteur van 125 jaar Faculteit der
Godgeleerdheid aan de Vrije Universiteit*

'Het is een ware Fundgrube voor de vroege geschiedenis van de VU.'

*Prof.dr. Martien Brinkman,
emeritus-hoogleraar Oecumenische
en Interculturele Theologie aan de VU*

'Het bevat materiaal om van te smullen. De stukken over de VU geven echt een inkijkje van onderaf, dat nog nauwelijks bekend was. Belangrijk is nu eenmaal het laten spreken van de bronnen zelf, omdat dat prachtig materiaal is.'

*Dr. Ab Flipse,
universiteitshistoricus van de VU*

'Het biedt een fascinerend beeld van het protestantse leven aan het einde van de 19e eeuw en is met veel inlevingsvermogen geschreven. De familieleden komen je op bepaalde momenten werkelijk nabij. Bijzonder en uniek materiaal.'

*Prof.dr. Bart Wallet, voormalig directeur
van het HDC/Centre for Religious History*

Wassenaar kennende zal dit nieuwe boek een uitermate leesbare en interessante leeservaring zijn, waarin de tijdgenoten van Noordmans op zo'n manier aan het woord komen dat de lezer even hun tijdgenoot wordt en zo nog meer begrijpt van de wereld waarin Noordmans is groot geworden.

Boekgegevens

€ 29,99 • paperback met veel historisch fotomateriaal • ca. 432 pagina's • formaat 16 x 24 cm
ISBN 9789088973185 • NUR 704 • c-NUR 050
verschijnt juni 2022

Rispinge

Dr. Akke van der Kooi

Het is gebruikelijk dat het bestuur van de Stichting Dr. O. Noordmans in Nieuwsbrief of Cahier melding maakt van nieuwe studies, artikelen, publicaties die verband houden met de doelstelling van onze Stichting om... *"de studie van het gedachtengoed van dr. O. Noordmans te bevorderen en de relevantie ervan onder de aandacht te brengen van een breed publiek, onder meer door het beleggen van studiedagen, de uitgave van studiecahiers en het doen verschijnen van een Nieuwsbrief"*.

Zo kreeg het bestuur het verzoek om aandacht te besteden aan het werk van Fokke van der Heide, theoloog te Zwolle. Al vele jaren is hij bezig met de studie van en publicatie over (uiteraard) theologische thema's of gebeurtenissen die van een aanpalende relevantie zijn.

Hij heeft oude en nieuwe 'schrijfsels' bijeengebracht in tot nu drie verzamelbanden met de naam *Rispinge*, een woord uit het oud-Fries dat 'oogst' betekent, zo leert Google.

Van der Heide besteedt in zijn studies vaak aandacht aan het werk van Noordmans.

Rispinge 3 begint met een 120 pagina's lang artikel, inclusief 301 voetnoten, met de titel 'Latiniteit en Nationaliteit' dat begint met de stelling dat "Het begrip latiniteit in het denken van Noordmans een belangrijke rol speelt" (p. 15).

Het stuk als zodanig is uiteraard te lang om in de Nieuwsbrief op te nemen. Onze voorzitter Dr. Akke van der Kooi heeft het bestudeerd en beschrijft haar gedachten en leeservaring in het onderstaande artikel. Zij probeert recht te doen aan de intentie van de auteur en niet minder ook diens visie op Noordmans' theologie voor het voetlicht te brengen.

Latiniteit en nationaliteit

In 2021 verscheen van de theoloog Fokke van der Heide (1945) deel 3 van zijn Verzameld Werk *Rispinge* (Fries voor 'oogst'). Een groot deel van dit deel (ruim 100 pp.) is gewijd aan een thema waarbij Noordmans een belangrijk referentiepunt is: 'Latiniteit en nationaliteit'.

De Noordmans Stichting ontving het verzoek om binnen onze gelederen hier melding van te maken. In deze Nieuwsbrief doe ik een poging enkele belangrijke gezichtspunten die hier verwoord worden in relatie tot het gedachtengoed van Noordmans te benoemen.

De auteur, die in het verleden zijn opleiding ontving aan wat toen nog Theologische Hogeschool Kampen heette (Oudestraat), heeft zich met zijn verzameld werk *Rispinge* ten doel gesteld het resultaat van vijftig jaar bezig zijn met de theologie vast te leggen. In dit derde deel zijn ook enkele eerder gepubliceerde werken opgenomen. Voor hemzelf is het niet eerder gepubliceerde deel over 'Latiniteit en nationaliteit' een centraal stuk. Daarin, zo zegt hij, laat hij ook 'zijn theologische gezicht' zien. Aangaande Noordmans is het hem erom te doen de theologische en culturele relevantie te laten zien van het begrip 'latiniteit' in diens werk. Aan dit thema wil hij ook laten zien wat de actualiteit is van de theologie van Noordmans met betrekking tot de Friese taalbeweging.

Niet enkel hier, maar ook in eerder uitgegeven werk refereert Van der Heide veelvuldig aan Noordmans. Decennialang heeft hij zich in diens werk verdiept, zoals ook in het werk van grote filosofen als Heidegger, Levinas en Wittgenstein.

In het 'Voorwoord' schetst hij in enkele kernzinnen zijn positie na vijftig jaar theologische bedrijvigheid. Zijn gereformeerde jeugd werd getekend door een sterk biblicisme: de bijbel is van kافت tot kافت Gods woord. Van der Heide maakt een omkering: Gods woord is van kافت tot kافت bijbel. Dat is zijn uitgangspunt bij het ontvouwen van een theologie als *schriftleer*. Theologische taal 'moet nalopen wat geschreven staat'. Je kunt, schrijft hij, als lezer niet uit boven wat geschreven staat. Of daarachter terug naar het origineel van het gesproken woord. God kun je niet meer te spreken krijgen (vgl. p. 19, 80).

Theologie als schriftleer erkent *schriftgezag*. Gods woord als schrift wil gelezen en herlezen worden. Schrift (het schrift van de bijbel. Van der Heide spreekt van Schrift of van het Schrift, avdk.) opent een ruimte, een gesprek als ruimte voor lezers, de noodzaak van een 'schriftgebonden nederigheid'. Dat is een ruimte waarin het Schrift ieder in eigen taal aan het woord laat komen en waar de ervaring kan worden opgedaan dat bij wat men zegt bij een tekst, een ander ook altijd weer iets kan opmerken. In die beweging kan dan een 'surplus aan geest' voelbaar worden. Gelovigen spreken dan van heilige Geest, maar ook ongelovigen die aan dit gesprek deelnemen zijn ermee vertrouwd. Met deze inzet wil Van der Heide van meet af onderstrepen dat het niet aangaat boven de Schrift uit te gaan in ontologische speculaties, of begripsmatige waarheden.

[Tussen haakjes: mij doet deze leespraktijk zoals Van der Heide die schetst denken aan wat internationaal bekend is geworden, met name in het Angelsaksische taalgebied, als 'scriptural reasoning', een leespraktijk waarin joden, moslims en christenen eigen teksten aan elkaar uitleggen zonder te willen overtuigen, met de bedoeling 'to (dis-)agree better'.]

Deze gedachten over theologie als schriftleer vinden een uitwerking en concentratiepunt in de tekst onder de titel 'latiniteit en nationaliteit'. Inzichten van Noordmans worden daarbij als gidsend opgepakt.

Latiniteit als doorgeleidster van Schrifttaal

Noordmans-lezers zullen bij het woord 'latiniteit' mogelijk zich de Augustinus-studies herinneren van Noordmans. Een kernpunt daarin is Noordmans' uitspraak: 'In Augustinus is ons uitgebeeld de toebrengring van de Latijnse beschaving tot Christus.' (*Verzamelde werken* [voortaan VW] 3, 17). In verband met zijn project van een theologie als schriftleer zijn deze Augustinus-studies voor Van der Heide van cruciaal belang. In zijn artikelen over Augustinus' *Confessiones* en in zijn boek *Augustinus* heeft Noordmans aangewezen hoe onder invloed van het evangelie het Latijn veranderde van het klassieke ciceroniaanse Latijn tot wat Noordmans noemt 'een christelijk verwarmd Latijn', waarin 'de geest vlak onder de letter zit' (vgl. VW 3, 17, 207). Er vindt in deze periode van Augustinus een ombuiging plaats van het Latijn waarin dit als herlezing van het Hebreeuws tot kerklatijn wordt.

In Noordmans' teksten over Augustinus leest Van der Heide hoe het Latijn voertuig van het christelijk geloof heeft kunnen worden. Noordmans: 'Het getuigt ervan hoe dit geloof zijn stempel op de Romeinse cultuur wist te zetten en hoe dat omgekeerd daardoor eeuwenlang culturele relevantie kon krijgen.' (VW 3, 213) Noordmans wil daarachter niet terug, schrijft Van der Heide. Want dan kom je in een idealisme dat op een idee wil teruggaan. Of in een nationalisme dat uitdraagt dat 'eigen taal het meeste zegt' (16).

Aanhakend bij en doordenkend op deze gedachten van Noordmans ontvouwt Van der Heide zijn visie op latiniteit als procedé van een wat hij noemt 'testamentaire doorvoer' (alle meelezers zijn erfgenamen) van het evangelie naar een verscheidenheid van talen en naar een herlezing op herlezing van wat in die latiniteit aan aanraking met het evangelie gegeven is. De oertaal van het Hebreeuws gaat

³ O. Noordmans, 'Het pragmatisme van William James', *Verzamelde Werken* dl 1, 243, 253 (8).

een gang via de LXX (de Griekse vertaling van de Hebreeuwse Bijbel) en het Latijn van Augustinus van herlezing naar herlezing, van taal naar taal. In die aanraking wordt aan die talen geschonken wat zij zichzelf niet kunnen geven, maar wat hen wel het meest rechtdoet; zo de taal menselijk houdend. Als zodanig vormt dit de kern van Van der Heide's theologie als schriftleer. Het voor het schrift van de bijbel dat door het Latijn wordt 'aangevoerd', schrijft zich in zijn eigen taal. Het eigene wordt daardoor vreemd. 'Alsof', schrijft Van der Heide, 'wat aan eigen taal eigenheid gaf, van elders kwam' (71).

Latiniteit en nationaliteit

Dit laatste punt wordt door Van der Heide breed uitgewerkt, in zijn paragraaf over de Fryske taalbeweging en Noordmans' verhouding daartoe. Ik kan daar niet uitvoerig op ingaan. Met Noordmans zegt hij: Je kunt niet achter wat de latiniteit aan evangelie bracht, terug naar eigen *roots* en dat het uitgangspunt laten zijn van jouw evangelie-uitleg (73). Latiniteit laat eigen taal op nieuwe wijze aan het woord komen in plaats daarvan dat er een evangelie van eigen taal geschapen wordt (81). Waar dat laatste toe kan leiden maakt de collaboratie van vooraanstaande christelijke mannen uit de Fryske taalbeweging met de Duitsers in de jaren dertig van de vorige eeuw duidelijk. Bij alle waardering die Noordmans had voor de Fryske taal als geestesbeweging, bleef zijn terughoudendheid. Van der Heide wijst op een passage uit een brief van Noordmans aan Miskotte: 'Het zou erg zijn als deze kleine volksstam afgesnoerd zou raken van een bredere kerkelijke en culturele katholiciteit.' (VW 9b, 873vv.)

Van der Heide's punt is: zonder latiniteit geen na-

tionaliteit. Latiniteit moet de naties binden, anders dreigt frontmaking tegen anderen en tegen hun cultuur.

De gang van het Latijn, zo concludeert Van der Heide, is 'besnijdenis' van eigenheid, bloed en bodem. Zo dient het beschaving, in een verzet tegen nationalisme en idealisme. Het is als zodanig boven eigen volk en eigen taal uit. Zoals bij Augustinus versus de gevestigde stad sprake is van 'stad als pleisterplaats van de utopische rede', een punt waar Van der Heide door zijn hele tekst heen op hamert. De strijd van Augustinus met de Donatisten zou dit laten zien. Nationaliteit die haar latiniteit verloochent, komt uit bij barbarij. Taal, niet gebonden door Schrift, laat het bloed spreken.

Onteigening en toeëigening

In zijn uitleg van latiniteit als procedé van 'testamentaire doorvoer' van het evangelie naar een verscheidenheid van talen en herlezing op herlezing van wat in die latiniteit aan aanraking met het evangelie gegeven is, valt bij Van der Heide de nadruk op het taalgebeuren met alle momenten daarin; niet zozeer op het nader informeren van de lezer omtrent het procedé van de latiniteit als zodanig. Is, vroeg ik mij af, bij Noordmans dit procedé van de latiniteit niet complexer dan Van der Heide beschrijft? Men leze hoe Noordmans schrijft over de latinisering van Afrika, waar we horen dat 'het kerklatijn geschapen is uit de roerselen van het evangelie, het temperament van de Africaan en de behoefte aan aanpassing aan de kleine luiden.' (VW 3, 103) Maar waar het bij Van der Heide om gaat is duidelijk: in dit taalgebeuren gaat het erom dat vervreemding van het eigene, *onteygening* - wat gebeurt waar de latiniteit de eigen moedertaal om speelt - een nieuwe 'Aneignung' impliceert. Wat al geschreven stond, vernieuwde bij Augustinus diens Latijn. (87) Een 'nieuwheid des levens' ontstond, schrijft Van der Heide, met verwijzing naar Rom. 6:4. Ik denk eraan hoe Noordmans deze nieuwheid des levens bij Augustinus aanwijst als hij spreekt

⁴ M.J.A. de Vrijer, *De Gereformeerd-ethischen*, Utrecht 1920.

⁵ O. Noordmans, 'Gereformeerd-ethisch' en andere bijdragen, *Verzamelde Werken* dl 3.

van de in Augustinus uitgebeelde 'gang van de latiniteit naar Christus'. Daarin maakt de hybris van zijn jeugd plaats voor een nederige ootmoed, de kern van zijn katholiciteit. Voor Noordmans stond vast dat deze in Augustinus uitgebeelde ombuiging van het Latijn waar dit als herlezing van het Hebreuws tot kerklatin wordt, toekomstige eeuwen zou beïnvloeden (*VW* 3, 91). Het is de verdienste

van Van der Heide daar de vinger bij gelegd te hebben en met zijn theologie als schriftleer de actuele betekenis ervan voor theologie en cultuur te hebben aangewezen.

(Naar aanleiding van Fokke van der Heide, *Rispinge*, deel 3, p. 5-119; Soesterberg: uitgeverij Aspekt, 2021)

Noordmans Studiedag 2022

Thema: In het spoor van Noordmans – de moed van dominee Jan Koopmans (1905-1945)

Vrijdag 29 april 2022 - Bergkerk, Amersfoort

De studiedag 2022 (wegens corona twee jaar vertraagd) verkent verwantschap en verschil tussen twee theologen: Oepke Noordmans en zijn (zelfverklaarde) leerling Jan Koopmans. Kan een verkenning van hun betrekking ons beide theologen dieper doen kennen?

Dominee Jan Koopmans (1905-1945) was een unieke figuur in de Nederlandse kerken waar het ging om openlijk verzet tegen het nazisme. Hij is vooral bekend als de auteur van het

eerste illegale geschrift tijdens de bezetting: 'Bijna te laat' (november 1940). Aanleiding daarvoor was de ariërverklaring die de bezetter vroeg van mensen in overheidsdienst. Koopmans doet een hartstochtelijk appel op de Nederlandse kerk en het Nederlandse volk om de Joden niet te verraden. Hij stelt: 'Je moet de moed hebben om het goede te zeggen en te doen, ook als je niet moedig bent.' In maart 1945 stierf Koopmans aan de gevolgen van een verdwaalde kogel die hem raakte op zijn onderduikadres.

Theologisch ging Koopmans in het spoor van Noordmans, die hij zijn geestelijke vader noemde. Beiden hebben zich expliciet uitgelaten over de taak van kerk en christen in hun tijd. Beider visie op roeping en ambt wortelde in hun opvatting van het bijbels Woord. Waar zit de verwantschap, waar wijken beider meningen uiteen? En hoe is de moed van Koopmans theologisch te verstaan, wat vormde en voedde hem? Hoe valt daarbij de vergelijking met Noordmans uit? Wat kan de actualiteit zijn van Koopmans' 'Bijna te laat'? Dit zijn de vragen die 29 april op tafel liggen.

Sprekers

Dr. Niels den Hertog, predikant (CGK), Koopmanskenner en lid van de Stichting dr. O. Noordmans, gaf december 2018 zijn proefschrift over Het spreken van de kerk in de theologie van dr. J. Koopmans. Zijn lezing zal een historische reconstructie bevatten van de betrekking van Koopmans en Noordmans en verwantschap en verschil in kaart brengen.

Prof.dr. Rinse Reeling Brouwer, emeritus hoogleraar theologische hermeneutiek van de bijbel en voormalig universitair hoofddocent theologiegeschiedenis (PThU) laat zien hoe de morele onafhankelijkheid van Koopmans verankerd is in zijn opvatting van het Woord, waaraan hij zich verplicht weet en waarbij hij zich veilig voelt.

Stevo Akkerman, schrijver, journalist en columnist bij dagblad Trouw, zal vanuit zijn eigen expertise reflecteren op de moed van Koopmans en de inspiratie daarvan voor vandaag

Cabaretier **Freek de Jonge** zal aan deze dag medewerking geven middels het ten gehore brengen van zijn lied over Koopmans.

Deelname en opgave

Het dagprogramma start om 10.30 uur en duurt tot circa 16.00 uur. Vanaf 10.00 uur is er ontvangst met koffie. Na het ochtendprogramma is er een kort intermezzoprogramma, voorafgaand aan de lunch.

De kosten voor deelname bedragen voor donateurs € 20,-, voor niet-donateurs € 40,-, voor studenten € 10,- (incl. lunch). De kosten kunt u op de dag zelf betalen.

Te zijner tijd ontvangen de donateurs van de Stichting dr. O. Noordmans de lezingen in druk in een nieuw Noordmans Cahier.

Opgave kan per e-mail bij de secretaris: Dr.J.D.Th.Wassenaar@hetnet.nl of telefonisch: 0548 655 635.

Nadere informatie is ook te krijgen bij de voorzitter, dr. A. van der Kooi, tel. 038 332 52 74; e-mail a.vd.kooi@planet.nl.

Uitgave onder verantwoordelijkheid van de Stichting Vrienden van Noordmans.
De Stichting beoogt de studie van het gedachtengoed van Dr. O. Noordmans te bevorderen
en de relevantie ervan voor vandaag onder de aandacht te houden.

Redactie en Bestuur

Mw. Dr. A. van der Kooi, Kampen (voorzitter)
Dr. J. D. Th. Wassenaar, Hellendoorn (archivaris/secretaris a.i.)
Drs. J.J.A. Doolaad, Odijk (penningmeester)
Dr. K. Blei, Haarlem (lid)
Dr. C.C. den Hertog, Nijmegen (lid)
Prof. Dr. G.W. Neven, Kampen (lid)

Voor opgave tot donateur van de Stichting of voor een financiële bijdrage
kunt u contact opnemen met de penningmeester:

Ds. J.J.A. Doolaad, Salamander 25, 3984 MB Odijk

Telefoon: 030 - 69 10 770 / 06 - 536 10 209

E-mail: j.doolaad@hetnet.nl

Rekeningnummer: NL34 INGB 0005 3060 84, t.n.v. Stichting Dr. O. Noordmans